

Миколаївський національний аграрний університет
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Лісова Анастасія Андріївна

УДК 338.1

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ГАРАНТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ДОВІРИ

Спеціальність 072 – фінанси, банківська справа та страхування
Галузь знань 07 – управління та адміністрування

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Науковий керівник: Боднар Олена Андріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Завідувач кафедри: Сіренко Наталя Миколаївна, доктор економічних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Лісова А.А. Гарантування фінансової безпеки України в умовах формування суспільної довіри. — Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» у галузі знань 07 – Управління та адміністрування. — Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, 2021.

Кваліфікаційна робота присвячена обґрунтуванню важливості гарантування фінансової безпеки України в умовах формування суспільної довіри. При написанні роботи були використані загальнонаукові методи дослідження, фундаментальні положення та праці вітчизняних та закордонних науковців щодо фінансової безпеки як основоположного фактору ефективного функціонування держави, напрямки забезпечення економічної безпеки, елементи управління та пріоритетні складові зміцнення фінансової безпеки. У роботі були використані методи дослідження, такі як: теоретичний, емпіричний, статистичний, графічний, порівняльний, які допомогли якісно проаналізувати сутність та стан фінансової безпеки. При дослідженні впливу рівня суспільної безпеки використано емпіричний метод дослідження – опитування респондентів, який допоміг проаналізувати довіру населення до фінансової системи України, виявити рівень відчуття фінансової захищеності.

Досліджено економічну сутність фінансової безпеки держави за думками науковців, на які ми покладались в даній роботі. Надали своє бачення визначенню фінансової безпеки. Схематично зобразили структуру фінансової безпеки, в яку входять: банківська, боргова, бюджетна, валютна, грошово-кредитна безпека та безпека небанківського фінансового сектору. Визначено економічну сутність кожної із складових та їх роль у функціонуванні механізму фінансової безпеки.

Зазначено теоретичні основи суспільної довіри як базису формування фінансової безпеки на основі визначення сутності суспільної довіри. Виявлено значну роль проблеми довіри у теорії нової інституційної економіки, яка передбачає концепцію щодо вирішення проблеми невизначеності, яка виникає внаслідок неповноти інформації та її асиметричного розподілу.

Виділено теорію Ф. Фукуями, яка надає довірі високої позиції та стверджує, що економічні процеси набувають ролі тільки тоді, коли є довіра між владою та населенням. Зобразивши постулати довіри, що дають чітке розуміння сутності довіри, сформулювали основні передумови, які сприяють зниженню частки суспільної довіри. Основними з них вважаємо: великий відсоток криміналізації економіки, розповсюджений «тіньовий» сектор, концентрація корупційних дій в управлінській сфері, рівень залежності України від допомоги інших країн світу, тобто рівень зовнішніх боргових зобов'язань.

Досліджено Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277, на основі яких систематизували методи розрахунку індикаторів фінансової безпеки в межах кожної із складових. Виявлено внесок всіх систем на загальну фінансову безпеку держави та які зміни відбуваються при нестабільному стані досліджуваних показників.

Розраховано абсолютні значення індикаторів структурних систем фінансової безпеки України та здійснено нормування зазначених індикаторів за прийнятою методикою в Методичних рекомендаціях [13]. Визначено, що жодна із систем не знаходиться в оптимальному рівні та досягає точки, чим обумовлено значення індикаторів. Досліджуючи вплив кожного із показників на економічну стабільність держави та послабленням цим суспільної довіри, виявлено недієвість сучасного механізму функціонування фінансової системи та доведено раціональність розробки більш дієвих механізмів.

Обумовлено, що найбільший вплив на фінансову безпеку спричиняє банківський сектор, оскільки саме через банківську систему формується загальна суспільна довіра, що сприяє розвитку економіці держави. Оскільки, в банківській безпеці з семи індикаторів критичний рівень мають чотири, що доводить нестабільність системи, то розробка та впровадження нових механізмів з урахуванням сучасних методик необхідна вже сьогодні. В критичних межах знаходяться важливі індикатори, які несуть загрозу занепаду економіці країни, а саме: частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, рентабельність активів та співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів.

Здійснено моніторинг грошово-кредитної системи, що доводить значення кожного із індикаторів безпеки, що виходять поза межі нормативних значень. Звідси починається безповоротний процес, який загрожує цілісній безпеці економічної системи. Дисбаланс породжує збільшення грошової маси поза банківськими установами, що сигналізує про високий рівень тіньової економіки, тим самим маємо менші надходження до бюджету України.

Проведено опитування респондентів віком від 18 до 65 років, метою якого було визначення рівня довіри до кожного із секторів фінансової системи України, оскільки питання стосувались банківської, боргової, бюджетної, валютної, грошово-кредитної систем та небанківського фінансового сектору.

Доведено прямий вплив суспільної довіри на фінансову безпеку держави. Вагоме значення має довіра до національної валюти. Серед респондентів стабільність національної валюти (гривні) оцінено в 5 балів (при нормі за експертної думки від 8 балів). Показник має критичносте значення, його вплив доведений при розрахунку індикаторів фінансової безпеки.

Обґрунтовано необхідність мінімізації загроз до фінансового сектору України за допомогою досягнення високого ступеня довіри та комплексного підходу у формуванні стратегічних планів. Досягнення максимального результату можливе за умов раціонального використання середньо та довгострокових стратегій до оставлених цілей, в яких тактично виставлені завдання для вирішення та прогнозування можливих результатів.

Запропоновано концепт зміцнення фінансової безпеки України, враховуючи усі її системні складові: банківську, бюджетну, валютну, боргову, грошово-кредитну та небанківський фінансовий сектор. В основі концепту закладені заходи, які на нашу думку, сприятимуть стабілізації фінансової безпеки та нададуть їй нового погляду, що надасть поштовх до прогресивного розвитку.

Удосконалено методичні підходи щодо розрахунку індикаторів безпеки фінансового сектору, тому вважаємо за необхідне здійснювати кожні 3 роки перегляд даних, що є середньостроковим періодом до оцінки стану економіки в цілому. Звертаючи увагу на коректність та систематизацію інформації у вигляді звітування перед населенням за відповідний звітний період.

Визначено, який наразі діє механізм формування суспільної довіри та яких наслідків він спричиняє. Обґрунтовано необхідність його модернізації за результатами проведеного опитування респондентів, що свідчить про низький рівень довіри.

Проаналізовано головне завдання Національного банку України щодо забезпечення дієвого банківського нагляду. Досліджена його сутність та раціональність щодо синхронізації із сьогоdnішніми поставленими цілями.

Запропоновано напрями, які дозволять зміцнити суспільну довіру до фінансової безпеки України. За основу виділено чотири послідовні загальні пункти, а саме: систематизація економічних показників, забезпечення відкритості систематизованих індикаторів, розповсюдження інформації через сучасні системи зв'язку та організація зворотного зв'язку. Доведено важливість кожної із складових запропонованих дій та їх функціональність.

Зазначено чинники, через які формується рівень довіри до Національного банку України та обґрунтовано важливість саме монетарної політики, яка спричиняє вплив на всі сфери діяльності та на рівень життя населення. На основі проведеного аналізу виділено напрями, які необхідні для підвищення рівня довіри до монетарної політики, центрального банку та загалом банківської системи.

Сформовано механізм щодо посилення почуття фінансової захищеності у населення, який дасть можливість розширити спектр бачення фінансової безпеки з урахуванням її складових, стимулюватиме зростання довіри серед населення та сприятиме стабільності фінансової безпеки. В основі механізму закладено напрями, які сприятимуть зміцненню фінансової захищеності населення: захист економічних інтересів, посилення кібербезпеки, впровадження контролю за фінансовими операціями та встановлення лімітів.

Обґрунтовано, що запровадження новітніх технологій та неординарних інноваційних ідей допоможе запровадженню сучасних підходів до формування фінансової безпеки.

Ключові слова: фінансова безпека, суспільна довіра, індикатору стану економіки, державне регулювання, інноваційні заходи.

ANNOTATION

Lisova A.A. Guaranteeing the financial security of Ukraine in the conditions of formation of public trust. - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for the degree of "Master" in the specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" in the field of knowledge 07 - Management and Administration. - Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, 2021.

Qualification work is devoted to substantiating the importance of guaranteeing the financial security of Ukraine in the context of building public confidence. The paper were used general scientific research methods, fundamental principles and works of domestic and foreign scholars on financial security as a fundamental factor in the effective functioning of the state, areas of economic security, governance elements and priority components of strengthening financial security. The work used research methods such as theoretical, empirical, statistical, graphic, comparative, which helped to qualitatively analyze the nature and state of financial security. While studying the impact of the level of public safety, an empirical research method was used - a survey of respondents, which helped to analyze the public's trust in the financial system of Ukraine, to identify the level of financial security.

The economic essence of the financial security of the state is investigated according to the opinion of the scientists on whom we have been entrusted in this work. Provided their vision for the definition of financial security. Schematically depicted the structure of financial security, which includes: banking, debt, budget, currency, monetary security and security of the non-banking financial sector. The economic essence of each of the components and their role in the functioning of the financial security mechanism are determined.

The theoretical foundations of public trust are indicated as the basis for the formation of financial security based on the definition of the essence of public trust. The significant role of the problem of trust in the theory of new institutional economics is revealed, which provides for the concept of solving the problem of uncertainty that arises due to the incompleteness of information and its asymmetric distribution.

The article highlights the theory of F. Fukuyama, which gives confidence a high position and asserts that economic processes take on a role only when there is trust between the government and the population. Having depicted the postulates of trust, which give a clear understanding of the essence of trust, formulated the main prerequisites that help reduce the share of public trust. We consider the main

ones to be a large percentage of the criminalization of the economy, the widespread "shadow" sector, the concentration of corrupt practices in the management sphere, the level of Ukraine's dependence on assistance from other countries of the world, that is, the level of external debt obligations.

The methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine were investigated: order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine dated October 29, 2013 No. 1277, on the basis of which the methods for calculating financial security indicators within each of the components were systematized. The contribution of all systems to the overall financial security of the state is revealed and what changes occur when the studied indicators are unstable.

The absolute values of indicators of the structural systems of financial security of Ukraine have been calculated and the standardization of these indicators has been carried out according to the methodology adopted in the Methodological Recommendations [14]. It is determined that no system is at the optimal level and reaches the point, which determines the value of the indicators. Examining the influence of each of the indicators on the economic stability of the state and the weakening of public trust by this, the ineffectiveness of the modern mechanism of the functioning of the financial system was revealed and the rationality of the development of more effective mechanisms was proved.

It has been determined that the banking sector has the greatest impact on financial security, since it is through the banking system that universal public trust is formed, which contributes to the development of the state's economy. Since in banking security, out of seven indicators, four have a critical level, which proves the instability of the system, the development and implementation of new mechanisms, taking into account modern methods, is necessary today. Important indicators that threaten the country's economy are within critical limits, namely: the share of overdue debt on loans in the total volume of loans provided by banks to residents of Ukraine, the share of foreign capital in the authorized capital of

banks, return on assets and the ratio of long-term (more than 1 year) loans and deposits.

The monetary system was monitored, which proves the value of each of the security indicators that go beyond the normative values. From here begins an irreversible process that threatens the integral security of the economic system. The imbalance gives rise to an increase in the money supply outside banking institutions, which signals a high level of the shadow economy, thereby lower revenues to the budget of Ukraine.

A survey of respondents aged 18 to 65 was carried out, the purpose of which was to determine the level of trust in each of the sectors of the financial system of Ukraine, since the questions concerned the banking, debt, budgetary, currency, monetary systems and the non-banking financial sector.

The direct influence of public trust on the financial security of the state has been proven. The credibility of the national currency is of great importance. Among the respondents, the stability of the national currency (hryvnia) was estimated at 5 points (while the norm, according to expert opinion, is from 8 points). The indicator is of critical importance, its influence has been proven when calculating financial security indicators.

The necessity of minimizing threats to the financial sector of Ukraine by achieving a high degree of trust and an integrated approach to the formation of strategic plans has been substantiated. Achieving the maximum result is possible with the rational use of medium and long-term strategies for the abandoned goals, in which tasks are tactically set for solving and predicting possible results.

The concept of strengthening the financial security of Ukraine is proposed, taking into account all its systemic components: banking, budgetary, foreign exchange, debt, monetary and non-banking financial sector. The concept is based on measures that, in our opinion, will help stabilize financial security and give it a new perspective, which will give impetus to progressive development.

The Methodological approaches to the calculation of financial sector security indicators have been improved, therefore, consider it necessary to revise

the data every 3 years, which is a medium-term period for assessing the state of the economy as a whole. Paying attention to the correctness and systematization of information through reporting to the population for the relevant reporting period.

It has been determined what mechanism of formation of public trust operates and what consequences it entails. The necessity of its modernization is substantiated according to the results of a survey of respondents is substantiated, which indicates a low level of trust.

The main task of the National Bank of Ukraine to ensure effective banking supervision is analyzed. Its essence and rationality have been investigated in synchronization with today's set goals.

The directions are proposed to strengthen public confidence in the financial security of Ukraine. Four consecutive general points are highlighted as a basis: systematization of economic indicators, ensuring the openness of systematized indicators, dissemination of information through modern communication systems and organizing feedback. The importance of each of the components of the proposed actions and their functionality have been proven.

The factors through which the level of trust in the National Bank of Ukraine is formed are indicated and the importance of monetary policy is substantiated, which has an impact on all spheres of activity and on the living standards of the population. On the basis of the analysis, the directions are highlighted that are necessary to increase the level of confidence in monetary policy, the central bank and the entire banking system.

A mechanism has been formed to enhance the feeling of financial security among the population, which will expand the spectrum of the vision of financial security, taking into account its components, will stimulate the growth of confidence among the population and will contribute to the stability of financial security. The mechanism is based on directions that contribute to strengthening the monetary security of the population: protecting economic interests, enhancing cyber security, introducing control over monetary transactions and setting limits.

It has been substantiated that the introduction of the latest technologies and extraordinary innovative ideas will help to introduce modern approaches to the formation of financial security.

Key words: financial security, social trust, indicator of the state of the economy, government regulation, innovative activities.

Миколаївський національний аграрний університет

Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна робота

на правах рукопису

Салюк Світлана Валеріївна

УДК 338.43:005.35

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Спеціальність 072 – Фінанси, банківська справа та страхування

Галузь знань 07 – Управління та адміністрування

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Науковий керівник: Лункіна Тетяна Іванівна, доктор економічних наук, доцент

Завідувач кафедри: Сіренко Наталя Миколаївна, доктор економічних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Салюк С. В. Корпоративна соціальна відповідальність банківських установ України. — Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси банківська справа та страхування» у галузі знань 07 – Управління та адміністрування. – Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, 2021.

Всі без винятку великі організації по всьому світу прагнуть приділити свою увагу проблемі соціальної відповідальності бізнесу, так як позитивний результат їх діяльності і можливість завоювання довіри і зміцнення стабільності, більше не залежать тільки від комерційних показників. Глобалізація фінансових ринків і вкладення, націлені в проекти, які можуть відповідати першочерговим потребам суспільства і сприяти вирішенню соціально важливих завдань, допомагаючи при цьому поліпшенню якості життя, стають основним напрямком у розвитку.

Комерційна діяльність банківських установ безпосередньо впливає на суспільство, в якому вони функціонують, а майбутні успіхи в бізнесі тісно пов'язані з ключовими суспільними цінностями. Враховуючи специфіку діяльності комерційних банківських установ, довіра стає однією з найважливіших умов нормально функціонуючого ринку банківських послуг, а рівень одержуваного прибутку все більше обумовлює не технологія надання послуг, а правильне позиціонування банківських установ у соціальному середовищі, засноване на соціальній відповідальності та репутації.

Корпоративна соціальна відповідальність займає особливе місце в банківській сфері. Через збільшення криз банківських систем різних країн світу, наслідки яких поширилися на глобальний фінансовий простір, багато банківських установ усвідомили необхідність створення системи управління, здатної не тільки підтримувати результативність процесів функціонування банківської системи в короткостроковому періоді, а й забезпечувати її

ефективність розвитку в довгостроковій перспективі. Для цього необхідно активно впроваджувати в практику діяльності банківських установ принципи корпоративного управління і корпоративної соціальної відповідальності, що дозволить систематизувати регулювання процесів банківської діяльності, регламентувати взаємодію зі стейкхолдерами, забезпечувати ефективну ІТ-підтримку прийняття управлінських рішень, підвищити інформаційну відкритість результатів банківської діяльності, повернути довіру до банківської системи, забезпечувати реалізацію стратегії розвитку банківської системи.

Це, в свою чергу, сприятиме підвищенню результативності фінансової та нефінансової діяльності банківського сектора, поліпшенню взаємодії банківської системи з іншими секторами економіки, підвищенню якості управлінських рішень, що стосуються розширення лінійки інноваційних банківських продуктів, підвищенню ефективності функціонування як окремих банківських установ, так і банківської системи в цілому. Саме тому соціальна відповідальність є одним із ефективних напрямів розвитку, яка передбачає принципову нову комбінацію факторів в процесі функціонування банківського сектору.

У роботі розроблено та верифіковано методичний підхід комплексної оцінки рівня корпоративної соціальної відповідальності банківських установ України по кожному її напрямку (економічний, правовий, етичний, філантропний) з урахуванням специфіки функціонування банківських установ.

Автором вивчено велику кількість тлумачень поняття «корпоративної соціальної відповідальності» і узагальнено її зміст, як «філософія бізнесу, що сприяє сталому (збалансованому) розвитку, шляхом надання економічних, соціальних й екологічних вигод для всіх зацікавлених сторін відповідно до принципів відповідальності, етичності та прозорості».

Обґрунтовано, що корпоративна соціальна відповідальність банківських установ повинна здійснюватися на основі холістичного

розвитку, який збалансовує економічні, екологічні, соціальні та духовні елементи розвитку банківських установ.

Визначено, що для банківського сектора відповідність стратегії холістичного розвитку має суттєвіше значення, ніж, для сектору реальної економіки, оскільки такий чинник, як довіра клієнтів, є одним із пріоритетних у забезпеченні ефективного функціонування банківської установи.

Охарактеризовано іноземний досвід формування корпоративної соціальної відповідальності загалом та банківських установ зокрема. Виявлено, що усі перелічені моделі корпоративної соціальної відповідальності описують різне концептуальне розуміння цілей організації, її у суспільстві, взаємовідносин організації із її внутрішнім і зовнішнім середовищем.

Визначено, що прибутковість всього банківського сектору в 2020 р. знизилась на третину через нещодавню кризу, спричинену пандемією COVID-19, але все одно більшість банківських установ вели активну соціально відповідальну діяльність, сприяючи не тільки фінансовому покращенню країни, але холістичному розвитку, який поєднує та збалансовує економічні, екологічні, соціальні та духовні напрями діяльності.

Запропоновано власний Індекс КСВ, відповідно до ідеї та методичного підходу О. Костюка, Я. Мозгового та Я. Кравченко, який комплексно відобразить рівень корпоративної соціальної відповідальності банківських установ України.

Висунуто та доведено дві гіпотези, які припускали, що існує пряма кореляція між розміром банківської установи та його діяльністю в сфері КСВ, а також залежність між державними, з іноземним капіталом та приватним капіталом банківськими установами та їх показниками корпоративної соціальної відповідальності.

Сформовано рівні корпоративної соціальної відповідальності банківських установ України: високий, достатній та базовий, які адекватно

відображають дійсність та мають визначальний вплив на формування й розвиток соціально орієнтованої спрямованості банківських установ України.

Встановлено, що В Україні соціальна відповідальність банківських установ знаходиться на стадії становлення та розвитку, адже її запровадження у вітчизняних банківських установах вимагає чіткої ділової досконалості та цільової збалансованості.

З'ясовано, що при реалізації стратегії КСВ банківськими установами найбільшого поширення набувають два перші напрями КСВ - економічний та правовий (95-100% банківських установ), а найменш поширений напрям — соціальні програми філантропічного напрямку – 38,2% банківських установ. Етичний напрям запроваджують в середньому близько 56% банківських установ, а такий напрям в області КСВ, як моральне управління реалізують 44,83%.

Встановлено позитивний вплив корпоративної соціальної відповідальності банківських установ на показники ефективності їх діяльності: підвищення результативності, залучення інвесторів, покращення репутації, іміджу банківської установи, тим самим підвищення зацікавленості споживачів та працівників, підвищення довіри клієнтів, утримання та залучення кваліфікаційних кадрів, підвищення фінансових результатів тощо.

Обґрунтовано механізм формування корпоративної соціальної відповідальності банківських установ України. Встановлено, що за умови ефективної взаємодії та реалізації функцій аналізу, планування, організації, мотивації, контролю та оцінки ефективності заходів, проєктів, програм в сфері соціальної відповідальності банківських установ можливе значне покращення та вдосконалення рівень корпоративної політики банківських установ.

З'ясовано, що відповідно до Індексу прозорості і Корпоративної соціальної відповідальності українських компаній, 2019 р. Центром «Розвитку КСВ» за секторальним аналізом найвищий рівень розкриття інформації продемонстрували саме компанії фінансової сфери, середнє

значення індексу яких становить 40,9, що свідчить про досить прозоре публікування інформації, розміщеної на сайті банківських установ.

Встановлено, що для активного залучення до формування нефінансової звітності банківськими установами, необхідно на рівні держави приймати закони та нормативно – правові акти, які змотивують банківські установи впроваджувати стратегії КСВ та звітувати про свої досягнення в нефінансових, або соціальних звітах. Обґрунтована необхідність у формалізованих звітах банківських установ не залежно від форми власності запровадження корпоративної соціальної відповідальності у відповідних статтях уніфікованої звітності.

З'ясовано, що незважаючи на те, що українські банківські установи щорічно публікують відкриту звітність про свою фінансову діяльність, на сьогодні не існує єдиних вимог або стандартів щодо формування соціальних звітів, і вони мають добровільну основу. Тому, запропоновано для активізації політики, щодо розвитку нефінансового звітування впровадити в банківських установах соціальне звітування КСВ у окремих статтях формалізованих звітів (Баланс №1), або у примітках до фінансової звітності.

Отримані теоретичні, методологічні та практичні результати спрямовані на розроблення заходів щодо формування та розвитку соціальної відповідальності банківських установ України.

Ключові слова: соціальна відповідальність, банківські установи, банківський сектор, корпоративна соціальна відповідальність, соціальна звітність, нефінансова звітність, соціальна політика

ANNOTATION

Saliuk S. V. Corporate social responsibility of banking institutions of Ukraine. - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for the master's degree on specialty 072 "Finance, Banking and insurance" in the field of knowledge 07 – Management and administration. - Mikolayiv National Agrarian University, Mikolayiv, 2021.

Without exception, all large organizations around the world strive to pay attention to the problem of social responsibility of business, since the positive result of their activities and the opportunity to gain trust and strengthen stability no longer depend only on commercial indicators. Globalization of financial markets and investments aimed at projects that can meet the primary needs of society and contribute to solving socially important tasks, while helping to improve the quality of life, are becoming the main direction in development.

The commercial activities of banking institutions directly affect the society in which they operate, and future business success is closely linked to key social values. Taking into account the specifics of the activities of commercial banking institutions, trust is becoming one of the most important conditions for a normally functioning banking services market, and the level of profit received is increasingly determined not by the technology of providing services, but by the correct positioning of banking institutions in the social environment, based on social responsibility and reputation.

Corporate social responsibility occupies a special place in the banking sector. Due to the increasing crises of banking systems around the world, the consequences of which have spread to the global financial space, many banks have realized the need to create a management system that can not only support the effectiveness of the banking system's functioning in the short term, but also ensure its effective development in the long term. To do this, it is necessary to actively implement the principles of corporate governance and corporate social responsibility in the practice of banks, which will allow systematizing the regulation of banking processes, regulating interaction with stakeholders, providing effective IT support for managerial decision-making, increasing information openness of banking results, restoring confidence in the banking system, and ensuring the implementation of the banking system development strategy.

This, in turn, will contribute to improving the efficiency of financial and non-financial activities of the banking sector, improving the interaction of the

banking system with other sectors of the economy, improving the quality of management decisions regarding the expansion of the line of innovative banking products, improving the efficiency of functioning of both individual banks and the banking system as a whole. That is why social responsibility is one of the most effective areas of development, which provides for a fundamentally new combination of factors in the functioning of the banking sector.

The paper develops and verifies a methodological approach to a comprehensive assessment of the level of corporate social responsibility of banking institutions in Ukraine in each of its areas (economic, legal, ethical, philanthropic), taking into account the specifics of the functioning of banking institutions.

The author has studied a large number of interpretations of the concept of "Corporate Social Responsibility" and summarized its content as "a business philosophy that promotes sustainable (balanced) development by providing economic, social and environmental benefits to all stakeholders in accordance with the principles of responsibility, ethics and transparency."

It is proved that corporate social responsibility of banking institutions should be carried out on the basis of holistic development, which balances the economic, environmental, social and spiritual elements of the development of banking institutions.

It is determined that for the banking sector, compliance with the strategy of holistic development is more important than for the real economy sector, since such a factor as customer trust is one of the priorities in ensuring the effective functioning of a banking institution.

The article describes the foreign experience of forming corporate social responsibility in general and banking institutions in particular. It is revealed that all the listed models of Corporate Social Responsibility describe a different conceptual understanding of the organization's goals, its goals in society, and the organization's relationship with its internal and external environment.

It is determined that the profitability of the entire banking sector in 2020 decreased by a third due to the recent crisis caused by the COVID-19 pandemic, but still most banking institutions conducted active socially responsible activities, contributing not only to the financial improvement of the country, but also to holistic development that combines and balances economic, environmental, social and spiritual areas of activity.

Our own CSR Index is proposed, in accordance with the idea and methodological approach of A. Kostyuk, Y. Mozgovoy and Y. Kravchenko, which comprehensively reflects the level of corporate social responsibility of banking institutions in Ukraine.

Two hypotheses were put forward and proved that suggested that there is a direct correlation between the size of a banking institution and its CSR activities, as well as the relationship between state-owned, foreign-capital and private-capital banking institutions and their indicators of Corporate Social Responsibility.

The levels of corporate social responsibility of banking institutions of Ukraine are formed: high, sufficient and basic, which adequately reflect reality and have a decisive influence on the formation and development of socially oriented orientation of banking institutions of Ukraine.

It is established that in Ukraine the social responsibility of banking institutions is at the stage of formation and development, because its implementation in domestic banking institutions requires clear business excellence and targeted balance.

It was found out that when implementing the CSR strategy by banking institutions, the first two areas of CSR are most widespread - economic and legal (95-100% of banking institutions), and the least common direction is social programs of the philanthropic direction — 38.2% of banking institutions. On average, about 56% of banking institutions introduce the ethical direction, and 44.83% implement such a direction in the field of CSR as moral management.

The positive impact of corporate social responsibility of banking institutions on the performance indicators of their activities is established: increasing

efficiency, attracting investors, improving the reputation and image of a banking institution, thereby increasing the interest of consumers and employees, increasing customer confidence, retaining and attracting qualified personnel, improving financial results, etc.

The mechanism of formation of corporate social responsibility of banking institutions of Ukraine is substantiated. It is established that under the condition of effective interaction and implementation of the functions of analysis, planning, organization, motivation, control and evaluation of the effectiveness of activities, projects, programs in the field of social responsibility of banking institutions, it is possible to significantly improve and improve the level of corporate policy of banking institutions.

It was found out that according to the index of transparency and corporate social responsibility of Ukrainian companies, 2019 by the CSR Development Center for sectoral analysis, the highest level of information disclosure was demonstrated by financial companies, the average index value of which is 40.9, which indicates a fairly transparent publication of information posted on the website of banking institutions.

It is established that in order to actively involve banking institutions in the formation of non – financial reporting, it is necessary to adopt laws and regulations at the state level that motivate banking institutions to implement CSR strategies and report on their achievements in non-financial or social reports. The necessity of introducing corporate social responsibility in the relevant articles of unified reporting in formalized reports of banking institutions, regardless of the form of ownership, is justified.

It was found out that despite the fact that Ukrainian banking institutions annually publish open reports on their financial activities, today there are no uniform requirements or standards for the formation of social reports, and they have a voluntary basis. Therefore, in order to activate the policy on the development of non-financial reporting, it is proposed to introduce CSR social

reporting in banking institutions in separate items of formalized reports (Balance Sheet No. 1), or in notes to financial statements.

The obtained theoretical, methodological and practical results are aimed at developing measures for the formation and development of social responsibility of banking institutions in Ukraine.

Key words: social responsibility, banking institutions, banking sector, corporate social responsibility, social reporting, non-financial reporting, Social policy

СПИСОК НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Салюк С. В., Боднар О. А. Формування корпоративної соціальної відповідальності банківського сектору в період пандемії. Modern Economics. 2021. № 30. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/>.

Салюк С.В., Баришевська І. В. Зелений банкінг в умовах діджиталізації. Інфраструктура ринку. 2021. № 60. URL: <http://www.marker-infr.od>.

Бурковська А. В., Салюк С. В. Майнінг криптовалют та його негативний вплив на навколишнє середовище. Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. : «Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти» (м. Миколаїв, 17-18 листопада, 2021 р.). Миколаїв, 2021. С. 63-66.

Боднар О. А., Салюк С. В. Роль корпоративної соціальної відповідальності в антикризовому управлінні організації. Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнародною участю : «Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки» (м. Полтава, 17 листопада, 2021 р.). Полтава, 2021. С. 214-215.

Миколаївський національний аграрний університет
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Товстенко Максим Юрійович

УДК 336.64

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ФОРМУВАННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ**

Спеціальність 072 – фінанси, банківська справа та страхування
Галузь знань 07 – управління та адміністрування

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Науковий керівник: Боднар Олена Андріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Завідувач кафедру: Сіренко Наталя Миколаївна, завідувач кафедри, доктор економічних наук, професор.

АНОТАЦІЯ

Товстенко М.Ю. Формування кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств Миколаївської області. — Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» у галузі знань 07 – Управління та адміністрування. — Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, 2021.

Кваліфікаційна робота присвячена загальним аспектам удосконалення формування кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств Миколаївської області. В кваліфікаційній роботі на основі Законів України, нормативно-правових актів України, наукових праць вітчизняних та закордонних учених, фінансової та статистичної звітності сільськогосподарських підприємств Миколаївської області, визначено основні теоретичні положення формування кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств, проаналізовано кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств Миколаївської області, зроблено висновки щодо удосконалення формування кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств Миколаївської області.

Визначено сутність та структуру поняття кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств. Виділено основні етапи, які вплинули на формування поняття «кредитоспроможність» в Україні. Визначено поняття «кредитоспроможність» залежно від потреб конкретної ситуації та за класифікаційними ознаками. Здійснено розмежування понять «кредитоспроможність» та «платоспроможність».

Встановлено, що кредитоспроможність — це здатність сільськогосподарського підприємства вчасно та в повному обсязі розрахуватись з банком за своїми зобов'язаннями. В свою чергу, отримання кредиту є одним з

небагатьох варіантів залучення зовнішніх ресурсів. Оскільки виробництво сільськогосподарської продукції має сезонний характер та тісно пов'язане з кліматичними умовами, які постійно змінюються та які важко передбачити, аграрна сфера є джерелом високого кредитного ризику, що вимагає підвищеного контролю щодо оцінки кредитоспроможності. Таким чином, поліпшення кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств, особливо тих, які спеціалізуються на рослинництві, є одним з головних завдань, що потребує вирішенню.

Доведено, що визначення кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства є одним з найважливішим етапом отримання кредиту. Досліджено, що велика кількість вітчизняних та закордонних методів аналітичного забезпечення визначення кредитоспроможності обумовлені значною різноманітністю факторів впливу на нього, обумовлено тим, що кожен фактор несе в собі як специфічні, так і неспецифічні риси, які ґрунтуються на якісних особливостях.

Досліджено, що велика кількість методів визначення кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств фокусуються переважно на кількісних показниках, які дозволяють автоматизувати процедуру оцінки кредитоспроможності, оскільки комплексна оцінка кредитоспроможності, хоча і містить велику кількість інформації, але використовується зрідка через труднощі її обробки.

Для вирішення проблеми визначення кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств та зменшення ризиків в банківській сфері запропоновано створення єдиної нормативної бази та вдосконалення методики оцінки кредитоспроможності, яка враховуватиме вплив різних кількісних та якісних факторів на кредитоспроможність сільськогосподарського підприємства.

Досліджено сучасні методи оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств. Виявлено фактори впливу та підходи до оцінки кредитоспроможності позичальника банку. Розроблено загальну схему

оцінки кредитоспроможності суб'єктів підприємництва. Визначено порядок вибору методологічного підходу до формування відповідної методики аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника. Досліджено, що в країнах з розвинутою ринковою економікою методики з оцінки кредитоспроможності підприємництва побудовані таким чином, що перші букви самої назви методики відображають систему аналізу фінансового стану позичальника. Визначено компоненти методик комплексного аналізу оцінки кредитоспроможності позичальника, що застосовуються закордонними банками.

Охарактеризовано фінансово-господарську діяльність сільськогосподарських підприємств Миколаївської області. Визначено, що сільське господарство на території Миколаївської області є досить розвинутим, оскільки область належить до степової зони з помірно-континентальним кліматом, з м'якою малосніжною зимою та жарким посушливим літом, таким чином природно-кліматичні умови області сприятливі для розвитку сільського господарства.

Досліджено, що найбільша чисельність населення Миколаївської області зайнята в сільському господарстві, саме тому розвиток даної галузі та організація раціональної праці в ній мають велике значення для економічного розвитку Миколаївської області. Доведено, що діяльність аграрного сектора економіки області спрямована на виконання заходів щодо виконання основних положень аграрної політики Миколаївської області, забезпечення динаміки щодо економічного зростання, фінансової стабільності та покращення життя населення.

Визначено, що найбільшу питому вагу серед усіх сільськогосподарських підприємств Миколаївської області займають малі підприємства. Більш детально розглянуто особливості їх фінансово-господарської діяльності на прикладі малого підприємства ФГ «Гавенко І.В».

Досліджено, що ФГ «Гавенко І.В» отримує кредити в АТ «Райффайзен Банк Аваль». Здебільшого це довгострокові кредити терміном 3-5 років, але

інколи підприємство залучає короткострокові кредити. Метою залучення кредитів є придбання сільськогосподарської техніки та фінансування поточної діяльності господарства (придбання запчастин, добрив і т.д.). Щодо державної допомоги, то держава компенсує відсотки по кредиту, а також 30% вартості за умови придбання техніки вітчизняного виробництва.

Визначено, що оцінка кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства здійснюється на основі фінансової звітності, побудованої на основі Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. На основі фінансової звітності ФГ «Гавенко І.В.» розраховано показники дослідження фінансового стану підприємства, а саме: показники ліквідності та платоспроможності, показники аналізу майнового стану підприємства, показники аналізу ділової активності та рентабельності підприємства.

Після дослідження фінансового стану ФГ «Гавенко І.В.», для визначення його кредитоспроможності, проведено оцінку ймовірності його банкрутства. Визначено найпоширеніші моделі, які використовуються для цього, а саме: п'ятифакторна модель прогнозування банкрутства Е. Альтмана, модель О. Терещенка, модель М. Спрінгейта, модель Р. Ліса, багатофакторна модель Р. Таффлера та коефіцієнт Бівера.

Дослідження ймовірності банкрутства за різними моделями доводить, що підприємство ФГ «Гавенко І.В.» є фінансово стійким, а ймовірність настання банкрутства відсутня.

Кожен вітчизняний банк України має свій механізм визначення кредитоспроможності підприємства, який, як правило, базується на основі рекомендацій Національного банку України про визначення банками розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. Досліджено етапи механізму визначення кредитоспроможності суб'єкта господарювання у сучасних умовах, а саме: аналіз фінансового стану підприємства; аналіз якісних показників діяльності підприємства.

Визначено основні принципи проведення розрахунків фінансового стану підприємств – позичальників банків України. Досліджено моделі розрахунку

інтегрального показника боржника-юридичної особи для малого підприємства за методикою комерційних банків України. Обчислено фінансові показники, що використовуються для розрахунку інтегрального показника фінансового стану ФГ «Гавенко І.В.» за 2018-2020 роки. Ілюстровано динаміку інтегрального показника кредитоспроможності ФГ «Гавенко І.В.» за 2018-2020 роки (за методологією НБУ).

З метою удосконалення формування кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств Миколаївської області рекомендовано: удосконалити методичний підхід щодо оцінки кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю сільськогосподарського підприємства; запровадити запропонований організаційно-економічний механізм управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства; оптимізувати грошові потоки в контексті підвищення контролю (управління) за формуванням кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств; розробити внутрішньо спрямовану систему оцінки та управління кредитоспроможністю, яка будуватиметься з урахуванням кількісних та якісних факторів, а також враховувати галузеві особливості підприємства; збільшити порогове значення боргового фінансування для забезпечення помірної політики фінансування боргового капіталу; збільшити рівень рентабельності активів підприємства щодо забезпечення позитивного рівня кредитоспроможності, зважаючи на швидкість зношуваності основних засобів та низький рівень їх продуктивності.

Ключові слова: кредитоспроможність, кредит, сільськогосподарське підприємство, банкрутство, фінансовий стан, грошові потоки, організаційно-економічний механізм.

ANNOTATION

Tovtenko M.Y. Formation of creditworthiness of agricultural enterprises of Mykolaiv region. — Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for the degree of «Master» in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance» in the field of knowledge 07 - Management and Administration. - Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, 2021.

Qualification work is devoted to the general aspects of improvement of formation of creditworthiness of the agricultural enterprises of the Mykolaiv region. In qualifying work on the basis of the Laws of Ukraine, normative legal acts of Ukraine, scientific works of domestic and foreign scientists, financial and statistical reporting of the agricultural enterprises, the creditworthiness of agricultural enterprises in Mykolaiv region has been analyzed, conclusions on improving the formation of creditworthiness of agricultural enterprises have been analyzed, conclusions have been made on improving the formation of creditworthiness of agricultural enterprises in the Mykolaiv region.

The essence and structure of the concept of creditworthiness of agricultural enterprises are determined. The main stages that influenced the formation of the concept of «creditworthiness» in Ukraine are highlighted. The concept of «creditworthiness» is defined depending on the needs of a particular situation and by classification characteristics. The concepts of «creditworthiness» and «solvency» were differentiated.

It was established that creditworthiness is the ability of an agricultural enterprise to pay with the bank on time and in full on its obligations. In turn, obtaining a loan is one of the few options for attracting external resources. Since agricultural production is seasonal and closely related to constantly changing climatic conditions, which are difficult to predict, the agricultural sector is a source of high credit risk, requiring increased control over creditworthiness assessment. Thus, improving the creditworthiness of agricultural enterprises, especially those specializing in crop production, is one of the main tasks that needs to be solved.

It has been proved that determining the creditworthiness of an agricultural enterprise is one of the most important stages of obtaining a loan. It was studied that a large number of domestic and foreign methods of analytical support for determining creditworthiness are due to a wide variety of factors influencing it, due to the fact that each factor has both specific and nonspecific features based on qualitative characteristics.

It was studied that a large number of methods for determining the creditworthiness of agricultural enterprises focus mainly on quantitative indicators that allow automating the creditworthiness assessment procedure, since a comprehensive creditworthiness assessment, although it contains a large amount of information, is rarely used due to processing difficulties.

To solve the problem of determining the creditworthiness of agricultural enterprises and reduce risks in the banking sector, it is proposed to create a single regulatory framework and improve the methodology for assessing creditworthiness, which will take into account the impact of various quantitative and qualitative factors on agricultural creditworthiness.

Modern methods of assessing the creditworthiness of agricultural enterprises are studied. Factors of influence and approaches to assessing the creditworthiness of the bank borrower are identified. A general scheme for assessing the creditworthiness of business entities has been developed. The procedure for choosing a methodological approach to the formation of appropriate methods of analytical support for assessing the borrower's creditworthiness is determined. It is investigated that in countries with developed market economies, methods for assessing the creditworthiness of entrepreneurship are built in such a way that the first letters of the name of the method reflect the system of analysis of the borrower's financial condition. The components of the methods of complex analysis of the borrower's creditworthiness used by foreign banks are determined.

The financial and economic activity of agricultural enterprises of the Mykolaiv region is characterized. It is determined that agriculture on the territory of Mykolaiv region is quite developed, as the region belongs to the steppe zone with temperate-

continental climate, with mild snowless winters and hot dry summers, so the climatic conditions of the region are favorable for agricultural development.

It was studied that the largest population of the Mykolaiv region is engaged in agriculture, which is why the development of this industry and the organization of rational labor in it are of great importance for the economic development of the Mykolaiv region. It is proved that the activity of the agrarian sector of the region's economy is aimed at implementing measures to implement the basic provisions of the agrarian policy of the Mykolaiv region, ensuring the dynamics of economic growth, financial stability and improving the lives of the population.

It is determined that small enterprises occupy the largest share among all agricultural enterprises of the Mykolaiv region. The peculiarities of their financial and economic activity are considered in more detail on the example of a small enterprise farm enterprise (FG) «Gavenko I.V.».

It is investigated that FG «Gavenko I.V.» receives loans from JSC «Raiffeisen Bank Aval». Most of them are long-term loans with a term of 3-5 years, but sometimes the company attracts short-term loans. The purpose of attracting loans is to purchase agricultural machinery and finance the current activities of the farm (purchase of spare parts, fertilizers, etc.). As for state aid, the state compensates interest on the loan, and the tax is 30% of the cost, provided the purchase of domestic equipment.

It is determined that the assessment of the creditworthiness of an agricultural enterprise is carried out on the basis of financial statements based on International Accounting Standards. Based on the financial statements of FG «Gavenko I.V.» indicators of research of a financial condition of the enterprise are calculated, namely: indicators of liquidity and solvency, indicators of the analysis of a property condition of the enterprise, indicators of the analysis of business activity and profitability of the enterprise.

After studying the financial condition of FG «Gavenko I.V.», to determine its creditworthiness, an assessment of the probability of its bankruptcy. The most common models used for this are identified, namely: E. Altman's five-factor

bankruptcy prediction model, O. Tereshchenko's model, M. Springgate's model, R. Lis's model, R. Taffler's multifactor model and Beaver's coefficient.

The study of the probability of bankruptcy by different models proves that the company FG «Gavenko I.V.» is financially stable and there is no likelihood of bankruptcy.

Each domestic bank of Ukraine has its own mechanism for determining the creditworthiness of the enterprise, which is usually based on the recommendations of the National Bank of Ukraine on determining the amount of credit risk by banks for active banking operations. The stages of the mechanism of determining the creditworthiness of the business entity in modern conditions, namely: analysis of the financial condition of the enterprise; analysis of qualitative indicators of enterprise activity.

The basic principles of calculating the financial condition of enterprises - borrowers of Ukrainian banks are determined. The models of calculation of the integrated indicator of the debtor-legal entity for a small enterprise according to the method of commercial banks of Ukraine are investigated. The financial indicators used to calculate the integrated indicator of the financial condition of FG «Gavenko I.V.» are calculated. for 2018-2020. The dynamics of the integrated creditworthiness index of FG «Gavenko I.V.» is illustrated for 2018-2020 (according to the NBU methodology).

In order to improve the formation of creditworthiness of agricultural enterprises of the Mykolaiv region, it is recommended: to improve the methodological approach to assessing the creditworthiness of the internal control system of agricultural enterprises; to introduce the proposed organizational and economic mechanism for managing the creditworthiness of agricultural enterprises; to optimize cash flows in the context of increasing control (management) over the formation of creditworthiness of agricultural enterprises; to develop an internally oriented system of credit assessment and management, which will be built taking into account quantitative and qualitative factors, as well as take into account the industry characteristics of the enterprise; increase the threshold value of debt financing to

ensure a moderate debt capital financing policy; increase the level of return on assets of the enterprise to ensure a positive level of creditworthiness, given the rate of depreciation of fixed assets and low productivity.

Keywords: creditworthiness, credit, agricultural enterprise, bankruptcy, financial condition, cash flows, organizational and economic mechanism.

СПИСОК НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ

1. Товстенко М. Ю. Система фінансово-економічної безпеки підприємства / Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Миколаїв; 27-28 листопада 2019 р. Миколаїв : МНАУ. 2019. С. 108-109.
2. Товстенко М. Ю., Тен О. Є. Фінансово-економічна безпека підприємств аграрного сектору: студентський науковий вісник. 2019. Вип. 2(19), част. 2. С. 192-203.
3. Товстенко М.Ю. Економічна сутність та значення кредитоспроможності підприємств / Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Миколаїв; 24-25 листопада 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 55-56.

